

ПОБЕРЕЖЕЦЬ

Ольга Валеріївна

olga-poberezhec@mail.ru

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

УДК 330

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

CONCEPTUAL ASPECTS OF PLANNING PERFORMANCE OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті сформовано концепцію планування результатів діяльності підприємства з використанням сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності, визначено багаторівневу систему впливу факторів на результати діяльності промислового підприємства, розроблено модель формування загального фінансового результату діяльності промислового підприємства.

В статті сформована концепція планування результатів діяльності підприємства з використанням сегментної оцінки впливу факторів відповідної середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності, визначено багаторівневу систему впливу факторів на результати діяльності промислового підприємства, розроблено модель формування загального фінансового результату діяльності промислового підприємства.

This article formed the concept of enterprise performance planning using segment impact assessment on environment factors relevant economic, financial, social and environmental performance, defined multi-level system of influence factors on the performance of the industrial enterprise, developed a model of the overall financial result of the industrial enterprise.

Ключові слова: результати діяльності, планування, сегмент, показники ефективності, бюджетні моделі, прогнозування

Ключевые слова: результаты деятельности, планирование, сегмент, показатели эффективности, бюджетные модели, прогнозирование

Keywords: results of operations, planning, segment, performance, budget model, forecast

ВСТУП

Постійні трансформаційні умови у яких перебуває національна економіка України та її основні складові, вимагає пошуку та формування сучасної концепції планування результатів діяльності промислового підприємства. Розгляд наукових досліджень (Т.В. Лівошко, А.О. Книрик, Л.О. Волощук, Є.І. Масленнікова, О.М. Свінцицької, Ю.М. Сафонова, П.Т. Саблука, Г.В. Савицької, В.К. Савчука, В.І. Самборського, В.В. Сопка, В.І. Стражева, І.Д. Фаріона, М.Г. Чумаченка, В.О. Шевчука, О.А. Шевчука, А.Д. Шеремета, С.І. Шкарабана) формує висновки, щодо необхідності удосконалення перегляду концептуальних аспектів та методології планування результатів діяльності промислового підприємства.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є формування концепції планування результатів діяльності промислового підприємства з урахуванням сегментної складової.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі загальнонаукові та спеціальні методи: морфологічного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального апарату дослідження; системного та структурно-логічного аналізу; формалізації; методу аналогії, порівняння та інтегрування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес планування результатів діяльності промислового підприємства повинен включати етапи оцінки впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Саме це допоможе максимально ефективно наблизитися до необхідного рівня показників, які характеризують фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності підприємства.

При плануванні прибутку враховуються всі сторони господарської діяльності підприємства: рівень використання основного капіталу, машин та обладнання, технології, організації виробництва і

праці тощо. Абсолютна величина прибутку відображає результати зниження собівартості та зростання обсягу реалізованої продукції [1].

На думку автора, для урахування нестабільності внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність промислового підприємства, а також на результати його діяльності пропонується процес планування доповнити етапом сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю промислового підприємства.

Даний етап планування допоможе визначати ймовірність виконання планів та реалізовувати управлінські рішення, які спрямовані на адаптацію промислового підприємства до умов факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, з метою підвищення ефективності планів та результативності діяльності за всіма напрямками.

Сегментна оцінка впливу факторів відповідного середовища на результати діяльності представляє собою аналіз рівня показників, який представлений у вигляді функції розподілу значень величини показників [3, 5]. Для формування сегментної оцінки результатів діяльності промислового підприємства необхідно розробити концептуальну модель залежності результатів діяльності (економічних, фінансових, соціальних та екологічних) від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Кожен фактор, який впливає на ефективність фінансово-господарської діяльності промислового підприємства, буде впливати і на величину економічних, фінансових, соціальних та екологічних результатів діяльності підприємства. Отже, в якості узагальнюючої характеристики впливу факторів середовища на результати діяльності промислового підприємства пропонується сегментну оцінку фінансових результатів діяльності.

Таким чином, суть сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища зводиться до проведення детального дослідження факторів результатів діяльності, побудови розподілу результатів в плановому періоді за результатами статистичного моделювання на основі оцінки і прогнозування даних факторів.

В наукових джерелах при плануванні прибутку, як правило, використовується два методи – прямого розрахунку та аналітичний метод. Метод прямого розрахунку базується на вилученні з чистого доходу підприємства всіх його витрат.

Аналітичний метод – на основі показника витрат на 1 грн. товарної продукції, а також відсотка базової рентабельності [2, с. 111].

Отже, основними компонентами сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища є:

- використання методу сегментної оцінки факторів і принципи їх вибору;
- сукупність факторів впливу на результати діяльності;
- побудова факторної моделі результатів діяльності;

- принципи підбору заходів для адаптації фінансово-економічного механізму підприємства до нестабільності факторів;

- формування алгоритму моделювання результатів;

При розробці методу сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища, на думку автора, необхідно враховувати:

- метод сегментної оцінки можливо використовувати не тільки для промислових підприємств, а й для інших галузей з урахуванням специфіки факторів впливу;

- на результати сегментної оцінки впливає суб'єктивна думка експертів (керівників підприємств), що пов'язано з проведенням аналізу складних зв'язків та явищ, який здійснювався за допомогою методу якісної оцінки;

- горизонт планування за умови прийняття ефективних управлінських рішень та їх впливу на результати діяльності підприємства складає один рік. При цьому використання даного методу для коротких періодів планування ускладнюється необхідністю проведення значного за обсягом аналізу факторів керівниками підприємства за короткий термін часу. Вибір більш тривалого горизонту планування суттєво знижує точність прогнозування коливань факторів середовища і, як наслідок, якість плану, що є неприпустимим;

- даний метод сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища орієнтований на отримання підприємством в плановому періоді такої величини результатів діяльності, які будуть повністю відповідати загальній стратегії. При цьому більшість промислових підприємств вирішує проблеми відсутності дієвого механізму короткострокового планування, що призводить до значних відхилень від плану;

- даний метод враховує окремий перелік факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, які є найбільш важливими та суттєвими для промислових підприємств в сучасних умовах.

При розробці методу сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності враховувалися наступні принципи:

- узгодженість та контроль за виконанням стратегічних, тактичних та оперативних планів;

- урахування не тільки прогнозних значень факторів середовища, але й сегментної складової;

- перевищення показників ефективності від реалізації методу планування над витратами;

- прогноз розробляється для потреб управління підприємством і є необхідним, але недостатнім елементом ефективного управління;

- вибір факторів для моделювання результатів діяльності, які є первинними причинами впливу.

Процес реалізації зазначеного методу планування результатів діяльності промислового підприємства складається з наступних окремих взаємопов'язаних етапів.

На першому етапі визначається та формується група факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають як на загальну фінансово-

господарську діяльність промислового підприємства, так й на результати діяльності. При цьому враховуються можливість стовідсоткового прогнозування окремих факторів середовища, що підтверджує їх стабільність.

У сучасних умовах господарювання промислові підприємства характеризуються окремою сукупністю нестабільних факторів, які впливають на фінансово-господарську діяльність й як наслідок на фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності: темпи росту інфляції, характер податкової системи, аспекти чинного законодавства, темпи росту безробіття, темпи росту реальних доходів населення.

Для ідентифікації окремих факторів промислового підприємства можливо застосовувати метод SWOT-аналізу, який за допомогою матричної побудови відокремлює слабкі та сильні сторони діяльності підприємства, а також робиться акцент на можливостях та загрозах.

Розподіл ідентифікованих факторів фінансово-господарської діяльності на групи стабільні та нестабільні можливо за допомогою аналізу історичних значень фактора і експертної оцінки поведінки фактора в плановому періоді.

При цьому експертну перевірку стабільності слід проводити для всіх факторів, тому як стабільність значень фактора протягом навіть декількох останніх періодів не завжди може бути гарантією стабільності в плановому періоді, а окремі фактори можуть включати одночасно сегмент стабільності й нестабільності.

Метод сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати діяльності промислового підприємства за умови розділу даних факторів на дві групи.

До факторів впливу внутрішнього середовища можливо віднести: ступінь морального і фізичного зносу основних засобів підприємства, імідж підприємства, інтелектуальний потенціал, рівень кваліфікації персоналу та компетентності управлінців, інноваційні можливості промислового підприємства та інші.

На основі ідентифікованих факторів впливу описується формалізована модель фінансового результату. Зупинимося на ключових положеннях факторної моделі. В ході розробки було виділено п'ять рівнів впливу факторів на результати діяльності промислового підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Багаторівнева система впливу факторів на результати діяльності промислового підприємства

Багаторівнева структура впливу факторів на результати діяльності промислового підприємства базується на залежності окремих результативних показників діяльності підприємства від чинників. Для отримання прогностичних показників результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності необхідно враховувати:

- перший рівень впливу зовнішніх та внутрішніх факторів середовища;
- другий і третій рівень – взаємозв'язок факторів середовища та їх вплив на показники, які визначають доходи та витрати підприємства;
- четвертий рівень – визначення прогностичних показників результатів за видами діяльності;
- п'ятий рівень характеризується формуванням планових показників результатів діяльності промислового підприємства з урахуванням сегментної складової, яка включає фінансові, економічні, соціальні та екологічні результати.

Враховуючи наведену схему, загальний фінансовий результат від діяльності підприємства розраховується за формулою:

$$FR_{\text{заг}} = FR_{\text{оп.д.}} + FR_{\text{інв.д.}} + FR_{\text{ф.д.}}, \quad (1)$$

де $FR_{\text{оп.д.}}$ – фінансовий результат від операційної діяльності,

$FR_{\text{інв.д.}}$ – фінансовий результат від інвестиційної діяльності,

$FR_{\text{ф.д.}}$ – фінансовий результат від фінансової діяльності.

Показники фінансового результату від окремих видів діяльності формуються як сума доходів і витрат (витрати з негативним знаком):

$$FR = \sum C_j, \quad (2)$$

де FR – фінансовий результат від окремого виду діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової), C_j – j -ий вид доходу або витрат.

При цьому C_j – це функція трьох змінних:

$$C_j = f(q_j, s_j, b_j), \quad (3)$$

де q_j – кількість реалізованої готової продукції (товарів, робіт, послуг), величина, що має вірогідну і детерміновану складову q_1 . Це може бути фактор, значення якого може бути прогнозовано з високою точністю.

s_j – стабільна складова для доходу або витрат від окремого виду діяльності підприємства;

b_j – спеціальна сегментна складова для доходу або витрат від окремого виду діяльності підприємства (розмір заробітної плати, валютний курс).

На рис. 2 представлена модель формування загального фінансового результату з урахуванням показників фінансового результату від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

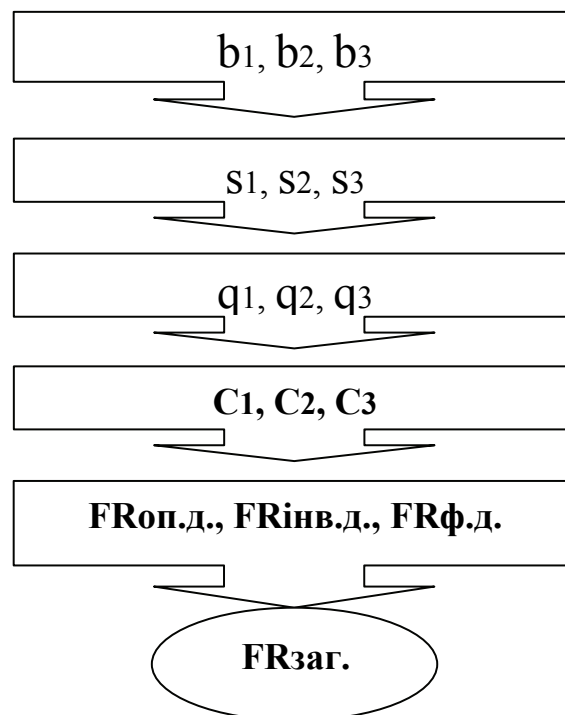

Рис. 2. Модель формування загального фінансового результату діяльності промислового підприємства

На думку автора, запропонована модель враховує різний ступінь залежності доходів або витрат від визначених факторів впливу, що в свою чергу формує прогностичний показник загального фінансового результату діяльності підприємства, а також впливає

на всі зазначені результати діяльності промислового підприємства. При застосуванні даної моделі необхідно враховувати факт зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища та

корегувати стан відповідних планових результативних показників.

Наступний другий етап методу планування характеризується сегментною оцінкою нестабільних факторів впливу на результати діяльності промислового підприємства. При цьому для кожної групи факторів обирається окремий метод оцінки. При наявності статистичної бази за допомогою методу найменших квадратів виконується аналіз динаміки фактора.

При відсутності статистичної бази або при наявності обґрунтованої експертної думки щодо відповідного значення окремих показників для прогнозу значення фактора в плановому періоді застосовується метод експертних оцінок. Враховуючи сегментну оцінку експертів, отримуємо загальну оцінку розподілу значення фактора впливу.

На третьому етапі виконується статистичне моделювання результатів діяльності промислового підприємства на основі формалізованої факторної моделі результатів діяльності підприємства і сегментної оцінки цих факторів.

На думку автора, отримана таким чином прогнозна оцінка коливань результатів діяльності дає змогу оцінки впливу можливостей і загроз планового періоду на ефективність фінансово-господарської діяльності промислового підприємства та як наслідок, на результати діяльності промислового підприємства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, з урахування відповідних факторів, які впливають на результати діяльності промислового підприємства, пропонується процес планування доповнити етапом сегментної оцінки впливу факторів відповідного середовища на економічні, фінансові, соціальні та екологічні результати за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю промислового підприємства з метою формування загальної концепції управління результати діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Лівовшко Т.В. Аналіз методів планування прибутку на промислових підприємствах / Т.В. Лівовшко, А.О. Книрик. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_159.pdf.
2. Свінцицька О.М. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник / О.М. Свінцицька – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К.: Кондор, 2009. – 264 с.
3. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
4. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : [моногр.] ; Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. – Херсон: Гринь Д.С., 2016. – Вип. 1. – 854 с.
5. Масленніков Є.І. Аналітичне забезпечення використання сегментної системи в управлінні промисловим підприємством: [Електронний ресурс] / Є.І. Масленніков, Ю.М. Сафонов // Ефективна економіка: наук. журн. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3929>.
6. Maslennikov E.I. Improving analytical support of strategic and operational planning financial stability / E.I. Maslennikov // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2015. – № 1. – С. 4-8.
7. Андрєєва Г.І. Сучасні моделі бюджетного управління: [Електронний ресурс] / Г.І. Андрєєва // Ефективна економіка: наук. журн. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2770>.
8. Масленніков Є.І. Ефективність управління інвестиційним портфелем промислового підприємства / Є.І. Масленніков, Р.І. Данилов // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 83-87. – Режим доступу до журн.<http://http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No5/83.pdf>